

Beleidsmaatregelen die bijdragen aan een Postgroeisamenleving: van kwantitatieve naar kwalitatieve economische groei binnen de vijf sectoren van het Klimaatakkoord

Deel 2: beleidsmaatregelen op gemeentelijk en provinciaal niveau

Door: Rob van der Rijt, Wouter Marchand, Else de Boer en Martijn Stoutjesdijk

Een Postgroeisamenleving is sociaal en rechtvaardig en herstelt ecosystemen die vanwege menselijk gedrag zijn vernietigd of verwaarloosd. Het is een samenleving waarbij de kwaliteit van leven voor ieder levend wezen op aarde centraal staat. Dit is een ideaal, maar het is urgent om zo'n samenleving dichterbij te brengen. En dat kan ook, in ons boek 'Er is leven na de groei' is een uitgebreid perspectief geschetst. Om te komen tot zo'n samenleving zijn diverse beleidsmaatregelen denkbaar. In navolging van het boek, waarin de elementen van een Postgroeisamenleving verder staan uitgewerkt, komen we nu met een uitgebreid overzicht van concrete lokale – provinciale en gemeentelijke – beleidsmaatregelen die bijdragen aan de realisatie hiervan.

Sector gebouwde omgeving

Vergemakkelijk creatieve/andere woonvormen

Met een groeiend aantal eenpersoonshuishoudens en een groot woningtekort is niet alleen bouwen van belang, maar moeten we ook inzetten op meer technische én ambtelijke creativiteit en flexibiliteit. Vergemakkelijk bijvoorbeeld het splitsen van woningen, zet in op multi-inzetbaarheid van woningen (hospita met studenten, multigenerationeel) en bouw meer tiny houses.¹

Voorbeeld: de Nieuwe Meent in Amsterdam

Door het samenbrengen van duurzame en betaalbare woningen, gemeenschappelijk wonen, sociale zorg en solidariteit draagt wooncoöperatie de Nieuwe Meent in Amsterdam bij aan een duurzame, inclusieve en eerlijke samenleving.²

Stimuleer meervoudig ruimtegebruik

Door kantoren, kinderopvang, scholen, wasruimtes en andere belangrijke voorzieningen in de urbane leefomgeving te delen/meervoudig te gebruiken is er meer ruimte voor water, speelplaatsen en ontspanning.³ Daarnaast verminderen mobiliteitsstromen doordat ruimtes effectiever en meervoudig zijn te gebruiken (kinderopvang verbinden aan kantoorgebouwen, naschoolse opvang binnen een schoolgebouw organiseren).

Verduurzaam woningen met slechte energielabels eerst

Stimuleer en ondersteun verduurzaming van huurwoningen met slechte labels met huishoudens met lage(re) inkomens. Dit voorkomt tevens de situatie dat huishoudens met een

¹ Zie o.a. <https://vastgoedinsider.nl/het-stimuleren-van-woningen-splitsen-kan-een-oplossing-zijn-voor-het-woningtekort/> en <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/overgroot-deel-gemeenten-stimuleert-splitsing-niet>

² Zie ook [de Nieuwe Meent – Een wooncoöperatie die volledig georganiseerd is rond de patronen van commoning](#).

³ Zie het PBL-rapport *Zorg voor landschap*, https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2019-zorg-voor-landschap-3346_0.pdf?_ga=2.211529685.1727567834.1715845531-1093486871.1715845531

hoge energierekening door de hogere energieprijzen en een laag (midden)inkomen energieschulden opbouwen.

Stel hulptroepen en tijdelijk onderdak beschikbaar

Stel in elke wijk gedurende een periode hulptroepen, materialen en experts beschikbaar voor verduurzamingshulp. Gemeenten kunnen tijdelijke huisvesting beschikbaar stellen voor de meer ingrijpende renovaties.

Financier zonnepanelen mee

Maak het mogelijk om (al dan niet via derde partijen) zonnepanelen te plaatsen op koopwoningen van bewoners die zelf niet kapitaalkrachtig genoeg zijn om die investering te doen.

Verplicht onderzoek warmte-koude-opslag

Verplicht onderzoek naar mogelijkheden van warmte-koude opslag bij nieuwbouwwijken. Veel van de warmte uit de zomer kan worden opgeslagen om in de winter weer te benutten voor verwarming. Daarmee is dit een bijzonder efficiënte manier van verwarmen en koelen.

Schaal warmtenetten op

Warmtenetten kunnen warmte transporteren, van een locatie waar overtollige restwarmte is of een semi-centrale opweklocatie, naar woningen die moeilijk te verduurzamen zijn. Historische stadscentra zijn een voorbeeld waar door middel van restwarmte uit omliggende industriegebieden of buurt-opwek met industriële warmtepomp warmte wordt opgewekt.

Sector mobiliteit

Stimuleer deelfaciliteiten, zoals deelauto's en deelfietsen, en maak carpoolen aantrekkelijk door het strategisch plaatsen van carpoolplekken en het stimuleren van deelmobiliteitsapps.

Werk aan een zo dicht mogelijk vertakt OV-netwerk (zie ook maatregelen nationaal)

Houd werk en privé zo dicht mogelijk bij elkaar door meervoudig ruimtegebruik (zie ook maatregelen uit gebouwde omgeving) en inbreiding van steden en dorpen.⁴

Onderzoek de behoefte aan lokale/regionale 'thuiswerkhubs' om zo reiskilometers te beperken.⁵

Sector industrie

Stimuleer deelinfrastructuur

Stimuleer de benodigde deelinfrastructuur om producten die je niet vaak gebruikt (bijv. gereedschap, speelgoed, boeken, fietsen) te delen met behulp van deeldepots.⁶ Lokale overheden kunnen een belangrijke rol vervullen in de realisatie van de benodigde deelinfrastructuur, bijvoorbeeld door in overleg met bewoners geschikte locaties te selecteren en toe te wijzen aan burgers, bedrijven en maatschappelijke spelers.

⁴ Vgl. <https://www.kaw.nl/projecten/onderzoek-naar-mobiliteit-en-verdichten/>

⁵ Zie het rapport *De kansen van dicht bij huis werken in 'Thuiswerkhubs'*, https://www.werk.nl/imagesdxa/kansenvoordichtbijhuiswerkeninthuiswerkhubs-1_tcm95-456473.pdf

⁶ Zie ook P. Schenderling (2022). *Postgroei: Er is leven na de groei*, p. 199-208.

Voorbeeld: het online platform Peerby

Soms heb je iets nodig wat je niet in huis hebt. Het online platform Peerby maakt het mogelijk om spullen te lenen en huren van je burens in onder andere Amsterdam, Utrecht, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven en Groningen.

Bevorder circulariteit

Creëer een netwerk en pijpleiding van nauwkeurige afvalselectie bij milieustraten, repaircafés, kringloopwinkels, lokale ondernemers en instellingen voor praktijkonderwijs. De afvalverwerker wordt een lokale bemiddelaar voor grondstoffen tussen inwoners en bedrijven ('grondstoffenregisseur'⁷), en de centrale as van een hecht netwerk van de hierboven beschreven partners.

Sector landbouw en landgebruik

Verbind inwoners met lokale agrariërs

Probeer verbindingen te leggen tussen lokale agrariërs en lokale horeca, supermarkten en/of direct met de eigen inwoners van de gemeente. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het faciliteren van boerenmarkten, maar ook aan het stimuleren van stadslandbouw.⁸

Voorbeeld: De Herenboerderijen

De inmiddels 21 coöperatieve Herenboerderijen produceren landbouwproducten van het seizoen die door leden van de coöperatie kunnen worden afgenomen voor consumptie.⁹ Eén Herenboerderij is het eigendom van een coöperatie van 250 huishoudens, die onderling de oogst verdelen. De Herenboerderijen gebruiken geen chemische bestrijdingsmiddelen en werken natuurgedreven.

Besteed biobased aan

Stimuleer en/of verplicht gebruik biobased materialen in eigen bouw gemeente en/of bij de bouweisen voor projectontwikkelaars.¹⁰

Stimuleer meervoudig ruimtegebruik

Ook in de landbouw en veeteelt kan er gebruik gemaakt worden van meervoudig ruimtegebruik, bijvoorbeeld door een combinatie van hooggeplaatste zonnepanelen en kleinvee, of verticale panelen in combinatie met akkerbouw.¹¹

⁷ Zie bijv. *Regionale Visie Afval en Grondstoffen tot en met 2024* van de Avri (https://www.avri.nl/fileadmin/Files/Bestuur/2022_AB_vergaderstukken/AB_22-07-07/AB_22.07.07_-_8.5c_Regionale_Visie_Afval_en_Grondstoffen_-_2024_versie3.pdf), en hun projecten om met textiel (Cirtex) en een ambachtscentrum (Medel) zelf de regie op de lokale circulaire economie te pakken.

⁸ Zie voor meer informatie over stadslandbouw bijv. <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/dossiers/dossier/dossier-stadslandbouw.htm>

⁹ Zie ook [Herenboeren - Wat is Herenboeren?](#)

¹⁰ Zie *Nationale Aanpak Biobased Bouwen (2023-2030)*, <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/documenten/publicaties/2023/11/07/nationale-aanpak-biobased-bouwen>

¹¹ Zie het eerdergenoemde rapport *Zorg voor landschap*.

Sector energie

Stimuleer energiecoöperaties

Stimuleer de totstandkoming van energiecoöperaties voor duurzame energieopwekking. Energiecoöperaties zijn eigendom van particuliere, lokale bewoners, die gezamenlijk investeren in duurzame, lokale stroom zoals wind- en zonne-energie. De opbrengsten hiervan kunnen worden gebruikt voor investeringen in de lokale gemeenschap, zoals voedselbossen, ontmoetingsplekken of andere waardevolle voorzieningen voor de lokale gemeenschappen.

Bevorder lokale energiesystemen

Burgers, corporaties en gemeenten moeten (juridische) ruimte krijgen om zelf met lokale, duurzame energiesystemen te kunnen werken en energie te produceren, verhandelen, opslaan en gebruiken. Dat verhoogt het draagvlak voor deze vormen van energie en inkomsten komen zo terecht bij burgers in plaats van bij energiebedrijven.

Investeer mee in netwerk

De energieopwekking zal hoe dan ook veel decentraler verlopen dan dat nu het geval is, wat ook gevolgen heeft voor het transport en netwerk van energie. De (lokale) overheid zal fors moeten investeren in een netwerk dat afhankelijk van weersomstandigheden, vraag en aanbod (uit binnen- én buitenland) betrouwbaar energie kan blijven balanceren.

Schaal lage temperatuurverwarming op

Met lage temperatuur (LT)-systemen kunnen veel lokale bronnen worden ontsloten. Daarnaast zijn LT-systemen adaptief; de systemen zijn makkelijk uit te breiden en er kunnen verschillende LT-bronnen gebruikt worden, afhankelijk van de locatie. Door de variëteit van deze bronnen per wijk, gaat het hier vrijwel altijd om maatwerk.¹²

Zet een gemeentelijk energiebedrijf op

Eén en ander kan ook de vorm krijgen van gemeentelijke energiebedrijven, waarbij eventuele baten ten goede kunnen komen van de lokale gemeenschap. Hiervan zijn al meerdere voorbeelden in Nederland te vinden.¹³

¹² Expertteam Energiesysteem 2050, *Energie door perspectief: rechtvaardig, robuust en duurzaam naar 2050*, april 2023.

¹³ Zie bijv. <https://www.oogtv.nl/2023/11/gemeente-krijgt-weer-een-gemeentelijk-energiebedrijf/>